

40-urenweek opnieuw brandend actueel

AMID FALJAOUI

De voorbije weken en maanden hebben verschillende Europese bedrijven ermee bedreigd hun productieafdeling naar lageloolanden te verhuizen. Zo hoopten ze toegevingen te verkrijgen van hun werknemers. De arbeidsduur en onze concurrentiekracht vormen opnieuw hete hangijzers...

Zullen we 40 uur per week moeten gaan werken om onze job niet te verliezen? Die vraag is sinds deze zomer weer brandend actueel in Duitsland, Frankrijk, Nederland en zelfs in België. In Duitsland bijvoorbeeld heeft Lufthansa in een interne publicatie geopperd de arbeidsduur te verlengen, zonder loonsverhoging. In datzelfde land is de Duits-Amerikaanse autoconstructeur Daimler-Chrysler maar op het nippertje aan een sociaal conflict ontsnapt. De directeur van de groep dreigde ermee 6 000 van de 30 000 jobs van de grootste Mercedes-fabriek te schrappen indien men zijn plan voor een verlaging van de loonkosten zou verwerpen. Dankzij het compromis dat de bedrijfsleiders van Daimler-Chrysler,

de ondernemingsraad en de machtige vakbond IG Metall hebben bereikt, zal de productie van de Mercedes C-klasse toch in Duitsland voortgezet worden en niet in Zuid-Afrika ... Voor dat akkoord hebben de werknemers van het bedrijf een aantal toegevingen moeten doen: ze moeten langer werken maar krijgen in hun geval toch een loonsverhoging.

In Nederland, de pionier van de arbeidsduurvermindering begin de jaren 80, staat de arbeidsduur eveneens ter discussie. Het onderwerp werd aangesneden door de minister van Economie BRINKHORST: hij stelde dat de 40-urenweek de norm moest worden! ABN-Amro, de grootste Nederlandse bank, liet ondertussen weten dat ze graag op een 40-urenweek zou willen overstappen. Wat het aantal arbeidsuren in Europa betreft, bengelen de Nederlanders dan ook bijna helemaal onderaan, met 1 340 uren per persoon per jaar. De Europese landen beseffen dat ze concurrentiekracht verliezen tegenover de Verenigde Staten en plaatsen daarom de arbeidstijd en loonkosten

ter discussie. De polemiek woedt ook in Frankrijk (Bosh) en België. Zo heeft het Belgische metaalbedrijf Marichal Ketin zijn werknemers gevraagd de 36-urenweek in te ruilen voor een 40-urenweek om het bedrijf te redden en het hoofd te bieden aan de fenomenale prijsstijging van de grondstoffen.

DEMOGRAFISCHE UITDAGING

De voorbije zomer is het taboe over een langere werkweek dus duidelijk doorbroken. De OESO en het IMF hebben de laatste jaren vaak de alarmbel geluid en de Europese regeringen gevraagd de werkgelegenheid bovenaan hun agenda te plaatsen. Als we de verschillende studies van die twee internationale instellingen mogen geloven, presteert een Europese werknemer gemiddeld 1 500 uren per jaar en een Amerikaanse 1 800 uren. Het verschil is nog groter als je de arbeidsuren per inwoner vergelijkt. Dat valt eenvoudig te verklaren: in tegenstelling tot de Verenigde

Staten, telt Europa veel oudere mensen die jammer genoeg niet meer aan de slag zijn! Voor het IMF dringt de tijd, want nog maar welgeteld één economische cyclus en het is zover: al in 2010 of 2015 zal het moeilijk worden om de pensioenen te blijven betalen vanwege de vergrijzing. Om die uitdaging van formaat het hoofd te bieden, herinnert het IMF eraan dat er niet veel alternatieven voorhanden zijn. Een verhoging van de sociale bijdragen is niet eenvoudig en de speelruimte is vrij beperkt. Een strenger bezuinigingsbeleid is evenmin vanzelfsprekend, want het verlicht de financiële lasten van de staat wel, maar biedt geen oplossing voor de pensioensuitgaven. Kortom, de tijd dringt, wil men het Europese sociale model niet als een kaartenhuisje ineen zien vallen.

WERKGEVERS ONGERUST

Het VBO heeft nu al laten weten dat het het dossier van de 40-urenweek op de onderhandelingstafel zal leggen. Voor de werkgeversorganisatie vormt de 40-urenweek, samen met loonmatiging en lastenverlaging, een middel om de concurrentiekracht van de Belgische ondernemingen op te krikken. Maar niet iedereen is het daarmee eens. Michel JADOT, voorzitter van het directiecomité van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, liet in de krant *Le Soir* verstaan dat «de arbeidsduur een problematiek is van de collectieve overeenkomsten die binnen de bedrijven worden gesloten. De arbeidsduur heeft niks te maken met de moeilijkheden waarmee ons land kampt om het socialezekerheidsstelsel in stand te houden. Die moeilijkheden kunnen alleen worden opgelost door een hogere tewerkstellingsgraad, d.w.z. dat er

meer mensen aan het werk moeten worden gezet.» Volgens hem is het echte probleem in België dat «vrouwen en 50-plussers aan de zijlijn blijven staan. Een langere werkweek zal de tewerkstellingsgraad niet verhogen, noch helpen om werk en gezin beter met elkaar te combineren. Een langere werkweek zal de stress veeleer doen toenemen». Hij voegt daaraan toe: «De overstap van een 38-urenweek naar een 40-urenweek gaat werknemers die op brugpensioen kunnen, niet aanzetten om te blijven werken (...). Bovendien verschilt onze situatie van Duitsland. Duitse werknemers werken 36 uur, hebben meer feestdagen en vijf weken betaald verlof (...). Duitsland is een geval apart door het voormalige Oost-Duitsland (waar de lonen lager liggen) en door de nabijheid van Polen en de andere landen van Centraal-Europa». Michel JADOT wordt bijgetreden door voormalig eerste minister Mark EYSKENS: «De Belg werkt al 38 of 39 uren per week. Het echte probleem is de duur van de loopbanen, want onze tewerkstellingsgraad is de laagste van heel Europa».

ANGST VOOR DE TOEKOMST

Ook al is het debat nog maar pas op gang gekomen, is het duidelijk dat het een belangrijk signaal geeft aan de burgers, met name inzake het vertrouwen in de toekomst. Met het 'Tocqueville-effect', naar de naam van de 19de-eeuwse schrijver-politicus, wijzen sociologen op het vertrouwen van de burgers dat het morgen beter zal zijn dan vandaag. Sinds de Tweede Wereldoorlog is onze rijkdom generatie na generatie toegenomen. Maar sinds een tiental jaren is er een kentering en denken de meeste ouders dat het morgen niet beter zal zijn dan vandaag. Kortom, ze geloven dat de levens-

omstandigheden van hun kinderen moeilijker zullen zijn dan hun eigen levensomstandigheden. Je hoeft er alleen maar eens de kranten en tijdschriften op na te pluizen om vast te stellen dat dat gevoel in de loop van de tijd omgezet is in harde werkelijkheid. De door de Franse journalist François DE CLOSET gehekeldde maatschappij van 'altijd meer' (verlof, geld en levensstandaard) heeft plaats geruimd voor een maatschappij van 'altijd minder' (werk, veiligheid en rijkdom). Met andere woorden, voor sommigen wordt de toekomst donkerder of zwart. Alsof we nog niet bang genoeg waren, hebben de OESO en het IMF deze zomer nog een knuppel in het hoenderhok gegooid door te verkondigen dat de Europeanen helemaal niet genoeg werken.

Voor de OESO is het duidelijk: als de groei (gemeten aan de hand van het BNP) lager is in Europa dan in de Verenigde Staten, dan is dat te wijten aan het gebrek aan werkklust van de inwoners van het 'oude' Europa (om de woorden van Donald RUMSFELD nog maar eens boven te halen). Niall FERGUSON, professor geschiedenis aan Harvard, haalde er geen statistieken bij, maar vertelde zijn Amerikaanse collega's dat hij tot dezelfde conclusie was gekomen door gewoonweg wat in de straten van Londen rond te wandelen (laten we het dan nog niet hebben over Parijs of Brussel). In augustus waren de meeste treinen met pendelaars leeg, waren er zo goed als geen files en was het onmogelijk om een ernstige beslissing te nemen, want minstens één belangrijk kaderlid was afwezig. Niall FERGUSON moest alleen maar de oceaan overvliegen om vast te stellen dat het in Manhattan daarentegen, ondanks de klamme warmte en de muggen, gonsde van de drukte. Net zoals de experts van het IMF of de OESO, heeft de historicus van Harvard een

beschuldigende vinger uitgestoken naar de kortere werkweek in Europa. Ook wees hij op het aantal stakingsdagen. Het meest was hij nog geschrokken van het aantal 'zieken' in de Europese bedrijven. Terwijl ze in de Verenigde Staten op staande voet zouden worden ontslagen, was hij verbijsterd in de regionale pers te lezen dat de Britse postbedienden (Royal Mail) voortaan een Ford Focus kunnen winnen indien ze de post zes maanden lang bedienen zonder ziek te worden. In België of Nederland is het fenomeen bekend: ons hoog marginaal belastingtarief in combinatie met een vrij zacht sociaal vangnet heeft hetzelfde resultaat, zij het dan zonder Ford voor wie toch gaat werken ...

DELOCALISERINGEN INTELLECTUELE ARBEID

Het debat over de herinvoering van de 40-urenweek of een verhoging van onze activiteitsgraad is uiteindelijk alleen maar een gevolg van een nog breder debat: delocalisering. Zoals Philippe VILLEMUS in zijn boek 'De krach en crise' opmerkt, betekent delocalisering dat de plaats waar de goederen worden geproduceerd gescheiden wordt van de plaats waar ze worden geconsumeerd. Het doel bestaat erin goedkoper te produceren in landen waar de arbeidskosten lager liggen. Maar wat stelt men vast? «Bij het begin van de 20ste eeuw was men zo naïef te denken dat die delocalisering traag en geleidelijk zouden gebeuren zoals de textielindustrie, die er dertig over gedaan heeft om 40 % van haar productie te delocaliseren. Men dacht dat alleen vervuilende industrie, massaproductie

en de productie van goederen met weinig toegevoegde waarde zouden verhuizen», schrijft Philippe VILLEMUS. Maar «die naïeve illusies, die soms gepaard gaan met eigenbelang, botsen momenteel met de realiteit». Na de fabrieksarbeid, textiel, speelgoed en courante verbruiksartikelen (sportartikelen), zijn het sinds de jaren 90 elektronica, horloges, televisies, video's en microcomputers die naar Azië emigreren. Slechter nog: sinds enkele jaren is ook de delocalisering van diensten en onderzoek ingezet: software, callcentra, boekhouding en zelfs het bankwezen.

Op middellange termijn wordt de toekomst van onze tewerkstelling in de industrie dus bedreigd. Is een maatschappij denkbaar die alleen gebaseerd is op tewerkstelling in de tertiaire sector? Net zoals de 40-urenweek is dat debat nog maar pas begonnen ...